

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) การสัมภาษณ์ การประชุมระดมความคิดเห็น การสนทนากลุ่มและการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว จำนวน 50 คน ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ

รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า

1.1.1 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าโดยรัฐมี 2 รูปแบบหลัก คือ

1) รูปแบบป่าชุมชนดั้งเดิม เป็นป่าธรรมชาติที่ชาวบ้านรักษาไว้โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันตามชนิดของป่า เช่น ป่าถ้ำ ป่าวัด ป่าช้า ป่าดอนปู่ตา ป่าชันน้ำ ป่าห้วย ป่าไผ่สอย เป็นต้น

2) รูปแบบป่าชุมชนแบบพัฒนา เป็นรูปแบบป่าชุมชนที่เป็นแหล่งป่าไม้เดิมที่อยู่ในสภาพป่าเสื่อมโทรม มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นแหล่งฟักฟิง แหล่งไม้ใช้สอย แหล่งรายได้ของชุมชน รูปแบบป่าชุมชนแบบพัฒนามีรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะการใช้ที่ดิน

1.1.2 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าหรือพื้นที่ป่าเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว
- 2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าหรือพื้นที่ป่าโดยโครงการของรัฐและเอกชน
- 3) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าหรือพื้นที่ป่าไปแลกเปลี่ยนหรือสร้างเงื่อนไขกับพันธะสัญญาระหว่างประเทศ

สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุงซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าหรือพื้นที่ป่าเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน

รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า

1.2.1 รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าโดยชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงวัฒนธรรม
- 2) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าภายใต้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
- 3) รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงการเมือง

สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุงมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่า 2 รูปแบบคือ 1)รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงวัฒนธรรมหรือรูปแบบการจัดการระบบเครือญาติ 2)รูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าเชิงการเมือง

1.2.2 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) เป็นพื้นที่ทำมาหากิน
- 2) เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
- 3) ใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ในการสร้างที่อยู่อาศัย(สร้างบ้าน)
- 4) ใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยการหาผลผลิตจากป่า
- 5) ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมประเพณีของชุมชน
- 6) เป็นร่วมเงาแก่ชุมชน

1.3 พัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน

จากการวิจัยได้ใช้เทคนิค SWOT ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาอุปสรรค ผลการวิจัยพบว่า

1.3.1 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ จากการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ ได้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ

- 1) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า
- 2) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
- 3) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

1.3.2 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน จากการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน ได้ยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ คือ

- 1) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 3) ยุทธศาสตร์สร้างฐานอาชีพในชุมชน
- 4) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม
- 5) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

1.3.3 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน จากการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน ได้ยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ

- 1) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม
- 2) ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า
- 3) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นอกจากนี้ได้วางแผนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักคือ 1)ต้องร่วมกันประสานความร่วมมือสร้างพันธมิตร 2)ต้องร่วมกันพัฒนากฎกติกาข้อตกลงร่วม และ 3)ต้องร่วมกันปฏิบัติการและติดตามผลตามกฎกติกาข้อตกลงร่วม โดยกำหนดตัวชี้วัดร่วมกัน เพื่อการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างภาครัฐกับชุมชน

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐในภาพรวม เชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ ใช้กฎหมายมาปฏิบัติและเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับชุมชน เช่น ประกาศเขตอนุรักษ์ทับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐ และสอดคล้องกับงานวิจัยของไพลิน ภูจินาพันธุ์ (2542) วิจัยเรื่องปัญหาการเมืองเรื่องนโยบาย ป่าชุมชนในประเทศไทย ศึกษากรณีการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พบว่าปัญหาสำคัญที่มีผลต่อกระบวนการการกำหนดพระราชบัญญัติป่าชุมชนมี 3 ประการ คือ 1) รัฐมีลักษณะของความหวงอำนาจ หมายถึงความไม่ไว้วางใจจะมอบอำนาจและผลประโยชน์ที่เหนือทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ประชาชน จึงใช้แนวทางการรวมศูนย์อำนาจการจัดการป่าไม้ไว้ที่รัฐ ด้วยการออกกฎหมายและนโยบายมารองรับอำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากร 2) การมีแนวคิดที่แตกต่างกันระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องความหมายของป่าชุมชนและความแตกต่างของแนวคิดเรื่องสิทธิในการจัดการป่าชุมชนซึ่งเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกันในการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน โดยเป็นความขัดแย้งในเรื่องการได้รับสิทธิการจัดการป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 3) ขาดความต่อเนื่องในกระบวนการการกำหนดนโยบายของรัฐเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชนในภาพรวมเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มกัน และเน้นการมีส่วนร่วมเป็นหลักในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นธรรมชาติวิวัฒนาการของมนุษย์ที่อาศัยการเรียนรู้จากการรวมกลุ่มตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญมนุษย์มีการพึ่งพาทรัพยากรป่าไม่ว่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นจุดบ่งบอกว่าทรัพยากรป่าเป็นรากฐานสัมพันธ์ของชุมชน ความเป็นชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เกิดขึ้นท่ามกลางทรัพยากรที่หลากหลาย มีการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเดิมยึดถือระบบการผลิตแบบยังชีพ แต่ต่อมาเนื่องจากภาครัฐได้ส่งเสริมการพัฒนาของประเทศ ทำให้วิถีชีวิตจากระบบการผลิต

แบบยังชีพสู่ระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ มีนโยบายส่งเสริมการเพาะปลูกเพื่อการค้าอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า รวมทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนอย่างมหาศาล

ชุมชนบ้านวังลุง เป็นชุมชนหนึ่งที่จัดตั้งชุมชนท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า โดยมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นเครือญาติกันเข้ามาทำมาหากินในพื้นที่ดังกล่าว อาศัยผืนป่า อาศัยทรัพยากรดังกล่าวในการดำรงชีพ มีการดูแลรักษาทรัพยากรและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ภายใต้กฎระเบียบข้อตกลงของชุมชน โดยใช้ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีชุมชนเป็นหลัก ต่อมาพื้นที่ชุมชนบ้านวังลุงถือเป็นจุดหนึ่งที่เป็นฐานที่มั่นของ กลุ่มคนคอมมิวนิสต์ ซึ่งในช่วงนี้เองรัฐได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าไปเปิดพื้นที่ป่าเพื่ออำนวยความสะดวก และปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขยายกว้างขึ้น แต่ก็ยังร่วมกันดูแลรักษา ป่าอย่างต่อเนื่องยึดหลักวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ งานวิจัยของอิพิงษ์ ฟองสมุทรและนายสุพรรณ กระบวน โชคชัย (2546) ที่วิจัยเรื่องรูปแบบ การจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรชุมชน ตำบลแม่กิ๋ อำเภอนายูง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าใน พื้นที่ตำบลแม่กิ๋ในช่วงแรกเป็นช่วงที่ทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ประชากรมีน้อยมีการทำมาหากิน อย่างพอเพียง ไม่มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ ต่อมาเริ่มมีปัญหาเนื่องจากมีการเปิดสัมปทาน ป่าไม้ จำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรมากขึ้น รวมทั้ง กรมป่าไม้จะเข้าไปจัดตั้งหน่วยในเขตพื้นที่ตำบล ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นชมรม อนุรักษ์เพื่อเป็นการจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่า นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวแล้วยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ เพชรคงและคณะ (2546) เรื่องการใช้ ประโยชน์จากป่ากาลอ ตำบลกาลอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา พบว่าการจัดการป่ากาลอเป็น รูปแบบระบบตระกูลผสมผสานกับแผนการจัดการป่าการใช้ประโยชน์จากป่ากาลอและวิธีการ เก็บหาของป่าเป็นระบบ สวนดูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของป่าเป็นแนวกันชนระหว่างป่ากับพื้นที่ทำกิน ชุมชนกาลอใช้ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม ศาสนาในการจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่า และงานวิจัยของโครงการเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้จังหวัดสตูล เครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ (2540) เรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ตำบลวังประจัน อำเภอกวนโคน จังหวัดสตูล พบว่า ชุมชนตำบลวังประจัน มีการพึ่งพิงป่าชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง เช่น การหาสมุนไพร การหาของป่าเพื่อการยังชีพและทำการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ กับชุมชนใกล้เคียง

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วม ระหว่างรัฐกับชุมชน จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เมื่อใช้เทคนิค SWOT เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาอุปสรรค พบว่ารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยรัฐและรูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน มีความแตกต่างกันจึงส่งผล

ให้เกิดยุทธศาสตร์หลักที่แตกต่างกันและเหมือนกัน จะเห็นได้ว่าภาครัฐเองยังคงเน้นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยยึดแนวคิด “แยกคนออกจากป่า” เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้ภารกิจหลักของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ คือ การบริการการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง สำหรับยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ภาครัฐยังคงให้ความสำคัญน้อย รัฐยังเน้นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยรัฐเป็นส่วนใหญ่ ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างจริงจัง เมื่อเปรียบเทียบยุทธศาสตร์หลักการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าโดยชุมชน จะเห็นได้ว่าชุมชนเน้นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยยึดแนวคิด “คนอยู่กับป่า” เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นทรัพยากรเป็นหัวใจหลักในการดำรงชีพ เป็นปัจจัย 4 ที่ชุมชนท้องถิ่นอาศัยมายาวนาน

ชุมชนบ้านวังลู่กับอุทยานแห่งชาติเขาลวง ได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เกิดยุทธศาสตร์ร่วม 3 ยุทธศาสตร์หลักคือ 1)ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม 2)ยุทธศาสตร์อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่า และ 3)ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักสำคัญที่ทั้งภาครัฐและชุมชนควรร่วมกันพัฒนาให้เป็นจริง โดยเฉพาะยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพราะการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การปฏิบัติการร่วมกันในหลายๆ เรื่อง และควรยึดหลักสำคัญตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานให้คณะกรรมการจัดงานวันระพี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2516

“กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมุ่ น้อยจะต้องบังคับหมุ่มาก ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับบุคคลส่วนมาก มีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสะดวก บางที่เราตั้งกฎหมายขึ้นมาด้วยวิชาการซึ่งได้จากต่างประเทศ เพราะว่าวิชาการกฎหมายนี้ก็เป็นวิชาการที่กว้างขวาง จึงต้องมีอะไรทำอย่างหนึ่งแต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ หรือท้องที่ของเรา”

“ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้ว่า เป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ว่าเราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวน เพิ่งไปสงวนทีหลังโดยขีดเส้นบนเศษกระดาษ ก็ดูชอบกลอยู่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้น ที่เมื่อขีดเส้นแล้วประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไปถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรมแต่ถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมายก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะบุคคลที่อยู่ในป่านั้น เขาอยู่ก่อน เขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์ หมายความว่า

ทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง” ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล วิทยะธีระนันท์ (2542) วิจัยเรื่องชุมชนกับการจัดการทรัพยากรป่าในภาคใต้ พบว่าที่ผ่านมาเป็นการเมืองทรัพยากรป่าไม้ยังคงมีความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ขึ้นทั่วประเทศรวมทั้งภาคใต้ เนื่องจากนโยบายการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยหน่วยงานของรัฐ เช่น การประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (ป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การกำหนดคุณภาพป่าต้นน้ำ) ทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรป่าไม้ถูกรวมศูนย์โดยหน่วยงานของรัฐ ทำให้ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการ ทั้งที่ความเป็นจริงมีกรณีตัวอย่างจากภาคใต้หลายกรณีสะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการประสานความร่วมมือ ระหว่างชาวบ้านและรัฐ ในการจัดการทรัพยากร เช่น ชุมชนรักษาป่าที่กาลอ จังหวัดยะลา ชุมชนรักษาป่ากราดที่ตำบลสะทอน อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และโครงการคนอยู่-ป่ายังของหน่วยงานจัดการป่าต้นน้ำ ตำบลพะโต๊ะ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนา รูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน โดยแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ 1) ข้อเสนอแนะระดับกลุ่มองค์กร 2) ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต สรุปได้ ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะระดับกลุ่มองค์กร

3.1.1 ชุมชนบ้านวังลุงส่วนใหญ่เป็นระบบเครือญาติ มีความสนิทสนมซึ่งกันและกันมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ควรใช้ความเป็นระบบเครือญาติวางแผนเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน

3.1.2 กลุ่มองค์กรควรมีการรวบรวมชุดประสบการณ์การจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า โดยชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อการเรียนรู้และนำชุดประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ต่อไป

3.1.3 ระดับกลุ่มองค์กรควรมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3.1.4 กระบวนการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าควรเปิดโอกาสให้หลายๆ ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

3.1.5 ควรสร้างความตระหนักสร้างจิตสำนึก ให้กลุ่มชาวบ้านในชุมชนอย่างจริงจังและขยายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชน โดยเริ่มจากพื้นที่ใกล้เคียงเชื่อมโยงสู่เครือข่ายต่อไป

3.1.6 ชุมชนควรคิดกิจกรรมรูปธรรมในการปกป้องฐานทรัพยากรของชุมชนและวางแผนการจัดการทรัพยากรของชุมชนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

3.1.7 ชุมชนควรยึดยุทธศาสตร์หลักของชุมชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน

3.1.8 ชุมชนควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการสร้างรูปธรรมพื้นที่ในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน โดยยึดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ร่วม

3.2 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

3.2.1 รัฐควรยอมรับจารีตประเพณีวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ และควรมีกระบวนการพิสูจน์สิทธิตามจารีตประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่ก่อนการประกาศใช้กฎหมาย

3.2.2 รัฐควรยอมรับสิทธิชุมชน ชุมชนไหนมีระบบการจัดการชุมชน มีการวางแผนการจัดการทรัพยากร รัฐควรสนับสนุนกำกับดูแลให้การจัดการทรัพยากรของชุมชนได้พัฒนาต่อไป

3.2.3 กรณีปัญหาในเขตอุทยานแห่งชาติรัฐควรจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์กับที่ดินทำกินให้ชัดเจน ในกรณีพื้นที่ที่มีปัญหา รัฐควรเร่งรัดการแก้ปัญหาโดยชุมชนมีส่วนร่วม

3.2.4 รัฐควรส่งเสริมการทำเกษตรอย่างสมดุลยั่งยืนและสอดคล้องกับระบบนิเวศน์โดยกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาระบบเกษตรของประเทศที่เน้นระบบการผลิตแบบพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

3.2.5 รัฐควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งระบบอย่างจริงจัง

3.2.6 รัฐควรสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัยด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

3.2.7 รัฐควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนในระดับพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แตกต่างกัน

3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต

3.3.1 การศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาถึงความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องทุกมิติ เช่น มิติ วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคม อย่างเป็นระบบองค์รวม

3.3.2 การศึกษาวิจัยควรใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

3.3.3 การศึกษาวิจัยควรเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติการ ภายในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและชุมชน

3.3.4 การศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาเจาะลึกในประเด็นเฉพาะ เช่น ภูมิปัญญาในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า ผลผลิตในระบบการผลิตในพื้นที่ป่า ระบบกรรมสิทธิ์ของชุมชนในเขตป่า เป็นต้น

3.3.5 การศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า ในระดับต่างๆ เช่น ระดับชุมชน ระดับป่า ระดับเทือกเขา ระดับลุ่มน้ำ เพื่อกำหนดแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนในระดับต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.3.6 การศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชุมชนในการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างจริงจังในแต่ละพื้นที่เพื่อวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน สร้างปฏิบัติการร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน

3.3.7 การศึกษาวิจัยควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อไป

3.3.8 การศึกษาวิจัยควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

บุคลากรกรม

นายจ้านง	บุญสนอง	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายเจิม	แก้วชื่น	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายเจิม	ทวีเมือง	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายฉลอง	สุขยิ่ง	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายเฉลิม	กาญจนพิทักษ์	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายชาติรี	วงศ์สวัสดิ์	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายชอบ	คุณโลก	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายชัยชนะ	ทวีเมือง	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายถาวร	พลະบุญ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายทรงกรด	ขัตติกาญจน์	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายเทียบ	อินทมาศ	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายชานินทร์	บัณฑิตกุล	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายธีรยุทธ	เชี่ยวชาญ	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายธีรศักดิ์	ราชกิจ	หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายนเรศ	สุจริินทร์	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายนิกร	รอบคอบ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายนิคม	ชุนาค	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายนิรัตน์	ช้างดำ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายบันทิก	แก้วสุวรรณ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นางบุญนำ	บุญงาม	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายประภาส	มฤดี	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายประเวศ	คุณโลก	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายปรีชา	ทองสลัก	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายปรีดา	อินณรงค์	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นางสาวพันทิwa	อินทสา	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายพิพัฒน์	บุญงาม	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นางพิศวงค์	แก้วชื่น	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายมนตรี	คงปัญญา	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นางมยุรา	หนูสอน	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง

นางรมย์	โฆระเอก	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสนิท	ทิวเมือง	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสนั่น	ทิวเมือง	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสันต์	พละศึก	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสมควร	แก้วสุวรรณ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นางสาวสมจินต์	สิงห์พันธ์	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสมพร	คงแก้ว	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสมหมาย	ใจอ่อน	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสุจิตร	วงศ์สวัสดิ์	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสุชาติ	เลิศธรรม	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายสุพจน์	วรรณโชติ	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว
นายสุพนธ์	เดชทัฬ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสุวรรณ	รูปโอ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นางสุคใจ	อินทวงศ์	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายสุนทร	มีทอง	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายพิมล	ทองใบเล็ก	คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายอนุชา	พละบุญ	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายอำนาจ	จันทร์ชิต	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายอำนาจ	จันทร์ชิต	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายอำนาจ	น้ำเพชร	สมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านวังลุง
นายเอี่ยม	คารารัตน์	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกอ้ายเขียว